

การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์*

DEVELOPMENT OF HUMAN BEHAVIOR ACCORDING TO BUDDHIST ETHICS
IN LOM SAK DISTRICT PHETCHABUN PROVINCE

พระปลัดธนเดช สมจิตโต (สมบัตินา)

Phra Phalad Thanadech Samachitto (Sombatima)

วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

Pho Khun Pha Mueang Buddhist College, Phetchabun

Email: tanadech1971.ai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์ของประชาชนในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 40 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. พุทธจริยศาสตร์เป็นข้อปฏิบัติเพื่อควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าความดีงามของมนุษย์ และเป็นตัวชี้วัดมาตรฐานทางจริยธรรม จำแนกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีล พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ 10 และพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง คือ มรรคมีองค์ 8 ทำให้พฤติกรรมดีและพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมไปพร้อมกับการพัฒนาพฤติกรรม

2. พฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มีพฤติกรรมละเมิดพุทธจริยศาสตร์ 3 กลุ่ม คือ พฤติกรรมละเมิดกฎเกณฑ์ศีลธรรม ละเมิดเพราะความไม่รู้ และจงใจละเมิด ส่วนการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในตำบลท่าสองคอน ได้พัฒนาตามหลักศีล 5 โดยการพัฒนาพฤติกรรมเบญจศีลและเบญจธรรม พัฒนาพฤติกรรมให้กับกลุ่มที่มีปัญหา การจัดการปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรม การใช้มาตรการชุมชนมาควบคุมพฤติกรรม และพัฒนาพฤติกรรมสุขภาวะไปด้วย

3. แนวทางพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้พุทธจริยศาสตร์เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและสร้างบรรทัดฐานเพื่อให้เป็นระบบกลไกจริยธรรมชุมชน ประยุกต์พุทธจริยศาสตร์ให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน การพัฒนามนุษยธรรมและทักษะการใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาพฤติกรรมตามสภาพปัญหา และใช้เป็นหลักประกันทางสังคม รวมทั้งพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมไปพร้อมกับจัดการปัจจัยเอื้อต่อพุทธจริยศาสตร์ ส่งผลให้พฤติกรรมดีงาม การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล และพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณค่า

* Received April 8, 2025; Revised August 7, 2025; Accepted August 26, 2025

คำสำคัญ: การพัฒนา; พฤติกรรมมนุษย์; พุทธจริยศาสตร์

ABSTRACT

This research aims to: 1) Study human behavior based on Buddhist ethics. 2) Study human behavior based on Buddhist ethics in Lom Sak District, Phetchabun Province. 3) Study guidelines for developing human behavior based on Buddhist ethics among the people in Lom Sak District, Phetchabun Province. This is a qualitative research study that examines information from the Tripitaka, documents, and related research. The key informants include 40 monks/people. The data is analyzed descriptively based on inductive reasoning.

Research findings:

Buddhist Ethics serves as a framework for guiding and developing human behavior. It provides criteria for evaluating moral values and acts as a standard for ethical conduct. Buddhist ethics can be categorized into three levels: the basic level–*Sīla* (moral precepts); the intermediate level–Ten Wholesome Courses of Action (*Kusala–kammapatha* 10); and the advanced level–The Noble Eightfold Path (*Magga*). These principles promote good behavior and cultivate moral reasoning alongside behavioral development.

Human behavior in accordance with Buddhist ethics in Lom Sak District, Phetchabun Province, reveals three main categories of ethical violations: violations of moral precepts, violations due to ignorance, and intentional violations. In contrast, behavioral development based on Buddhist ethics in Tha Song Khon Subdistrict follows the Five Precepts (*Pañca–sīla*), focusing on developing behavior through both *Pañca–sīla* and *Pañca–dhamma*. The approach includes targeted behavioral interventions for at-risk groups, managing supportive environmental factors, applying community measures to regulate behavior, and promoting health-oriented behavior in parallel.

Strategies for developing human behavior according to Buddhist ethics in Lom Sak District, Phetchabun Province, involve using Buddhist ethics as a foundation for lifestyle guidance and creating ethical community standards. The approach includes adapting Buddhist ethics to the community context, fostering humanitarian values and ethical reasoning skills, developing behavior based on the specific problems encountered, and integrating Buddhist ethics into supportive social mechanisms. This leads to virtuous behavior, harmonious coexistence, and the meaningful development of human resources.

Keywords: Development; Human Behavior; Buddhist Ethics.

บทนำ

ในสถานการณ์โลกปัจจุบัน สังคมมนุษย์เผชิญกับปัญหาซับซ้อนและหลากหลายด้าน ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อม มลภาวะ การบีบคั้นทางการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย วิกฤติอาหาร วิกฤติพลังงาน และปัญหาสังคม เช่น ความขัดแย้ง ความรุนแรง ปัญหาสิ่งเสพติด การ

ทุจริตคอร์รัปชัน และอาชญากรรม ซึ่งบั่นทอนความสามารถของสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ความไม่สามารถควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ความทุกข์ และความคับข้องใจแก่ผู้คนอย่างกว้างขวาง

สำหรับประเทศไทย ปัญหาดังกล่าวปรากฏชัดเจนในข้อมูลสถิติ เช่น ในไตรมาส 3 ปี 2561 มีคดีอาญารวม 107,034 คดี เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อนร้อยละ 13.3 โดยเป็นคดีอาชญากรรมมากถึง 89,414 คดี คิดเป็นร้อยละ 83.5 ของคดีอาญารวม และเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 19.5 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ข้อมูลของกรมสุขภาพจิตยังชี้ว่า แต่ละปีมีผู้พยายามฆ่าตัวตายกว่า 50,000 คน เฉลี่ยชั่วโมงละ 6 คน และในปี 2560 มีผู้ฆ่าตัวตายสำเร็จ 3,934 คน อัตรา 6.03 ต่อประชากรแสนคน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) การสูญเสียดังกล่าวไม่เพียงส่งผลกระทบต่อทางสังคม แต่ยังสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจ มูลค่าสูงถึง 16,000 ล้านบาทในปี 2548 (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2556)

จากสถิติและข้อเท็จจริงดังกล่าว ทำให้เห็นว่าปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มิได้สะท้อนเพียงความท้าทายทางโครงสร้าง แต่ยังแสดงให้เห็นถึงวิกฤติในเชิงจริยศาสตร์ ซึ่งหมายถึงปัญหาว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดในสังคม และควรยึดหลักใดในการตัดสินใจหรือผิด (โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, 2556) พฤติกรรมมนุษย์ทุกประการสัมพันธ์กับจริยศาสตร์ และเมื่อเกิดปัญหาสังคม ย่อมมีการวิพากษ์ความถูกต้อง ซึ่งมักมีความเห็นที่หลากหลายและบางครั้งไม่สามารถหาข้อสรุปร่วมกันได้ ปัญหาทางจริยศาสตร์จึงดำรงอยู่ในทุกยุคสมัย และเป็นปัจจัยกำหนดสุขภาวะทางสังคม หากสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็น ย่อมสะท้อนการยึดมั่นในจริยธรรมที่ดีงาม พระพุทธศาสนาเองในฐานะรากฐานความเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทย มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยมีหลักพุทธจริยศาสตร์ในหลายระดับ ทั้งระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง ซึ่งครอบคลุมแนวทางการควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ให้สอดคล้องกับหลักความดีงาม (จินตนา บุญบงการ, 2553)

อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์จึงถือเป็นตัวอย่างพื้นที่ที่กำลังเผชิญปัญหาการละเมิดพุทธจริยศาสตร์อย่างเด่นชัด จากการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมเมือง คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์ลดลง ส่งผลให้เกิดการขาดความสามัคคี ความเห็นอกเห็นใจ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กลายเป็นความเห็นแก่ตัว ความขัดแย้ง ความรุนแรง รวมถึงพฤติกรรมผิดศีล 5 เช่น การลักขโมย ทุจริต ประพฤติผิดในกาม การหลอกลวง และการเสพอบายมุข พฤติกรรมเหล่านี้ไม่เพียงสร้างปัญหาจริยศาสตร์ แต่ยังกระทบต่อความสงบสุขของชุมชน แม้ภาครัฐ ชุมชน และคณะสงฆ์จะพยายามแก้ไข แต่ยังคงขาดความเข้าใจเชิงลึกในสภาพปัญหาตามมิติพุทธจริยศาสตร์

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ เพื่อหาแนวทางพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ในการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยเฉพาะแนวทาง 3.1 ที่เน้นการปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม วินัย และจิตสาธารณะ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) หัวข้อการวิจัยคือ “การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” โดยมุ่งศึกษาพุทธปรัชญามนุษยนิยมในมิติพุทธจริยศาสตร์ เพื่อนำองค์ความรู้ไปใช้พัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ และต่อยอดสู่การประยุกต์ใช้ในสังคมวงกว้าง ซึ่งตลอดประวัติศาสตร์ไทย พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างระเบียบสังคม ความสามัคคี และคุณค่าร่วมทางศีลธรรม พุทธจริยศาสตร์มีศักยภาพในการปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาสังคมสมัยใหม่ เพราะมีหลักการที่

ยืดหยุ่น ครอบคลุมทั้งการพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี นอกจากนี้ พุทธจริยศาสตร์เน้นการพัฒนาภายในจิตใจควบคู่ไปกับการสร้างระบบสังคมที่ดีงาม ทำให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายร่วมสมัย ทั้งในด้านปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และจิตใจของมนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ด้วยเหตุนี้ การเลือกพุทธจริยศาสตร์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ จึงเป็นการนำภูมิปัญญาที่ฝังรากลึกในสังคมไทยมาปรับใช้กับโจทย์สังคมปัจจุบัน อันเป็นการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันเพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบวิธีวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยกัน 3 แบบ คือ

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายโดยศึกษาจาก 1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตำราวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ บทความ วารสาร สืบค้นหาข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการศึกษาทบทวนเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความ และเอกสารทางวิชาการ เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นคำถามในการวิจัย จากนั้นจึงได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามแบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา และรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 รูป/คน ประกอบด้วย

1. กลุ่มพระสงฆ์ในพื้นที่วิจัย	จำนวน 5 รูป
2. กลุ่มผู้นำชุมชน	จำนวน 15 คน
3. กลุ่มนักวิชาการ	จำนวน 5 คน
4. กลุ่มประชาชน	จำนวน 15 คน

โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้พื้นที่ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสร้างการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตาม

แนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเน้นการทำงานวิจัยมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชาวบ้านเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดลำดับความสำคัญและความต้องการในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนว จริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการกระตุ้นให้ประชาชนได้เรียนรู้สภาพของชุมชน วิถีชีวิต สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัยในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผน คัดเลือกชุมชน และการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์พื้นที่ชุมชน โดยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ หรือเป็นขั้นตอนการปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 4 การเข้าร่วมรับผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา : ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์อย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อมูลผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านเกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยงสัมพันธ์เชิงทฤษฎี และการสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมเก็บข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์เป็นข้อปฏิบัติที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรม พัฒนาพฤติกรรม และเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าความดีงามของมนุษย์ในเชิงพฤติกรรม หลักพุทธจริยศาสตร์ที่สำคัญใช้เกณฑ์ชีวิตจากเจตนาจากการกระทำ ความเมตตาธรรม และเกณฑ์ชีวิตในเชิงศีลธรรม รวมไปถึงเกณฑ์ชีวิตในประโยชน์สุขต่อชีวิตสังคม และต่อสิ่งแวดล้อม การมีมโนธรรมสำนึกซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแบบจิตนิยมที่อยู่บนพื้นฐานของเบญจธรรม ในขณะเดียวกันพุทธจริยศาสตร์ก็มุ่งเน้นการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมไปด้วย ในขณะที่พุทธจริยศาสตร์จะมุ่งเน้นในการละเว้นจากความชั่วส่งเสริมให้พฤติกรรมดีงามและนำไปสู่การพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพุทธ จริยศาสตร์ ลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ที่มีต่อพฤติกรรม คือ มีลักษณะเป็นพุทธจริยธรรมทั้งในระดับพื้นฐานระดับกลาง และระดับสูง โดยมีความเหมาะสมกับคนทุกวัย มีลักษณะเป็นพรหมจรรย์ในแง่ของการปฏิบัติที่งดเว้นจากการจะทำชั่วทั้งปวง นอกจากนี้ยังมีลักษณะเป็นวินัยของมนุษย์เป็นศีลธรรมเพื่อพัฒนามนุษยธรรมที่สมบูรณ์ มีลักษณะเป็นสังฆธรรมที่ว่าถ้าหากของความดี และเป็นสามัญลักษณะที่มีความเป็นสากลโดยไม่จำเพาะเฉพาะพุทธศาสนาเท่านั้น ยังสามารถนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติได้กับมนุษย์ได้ทุกเชื้อชาติ

พุทธจริยศาสตร์จำแนกออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งประกอบด้วย พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น รายการเบญจศีลและเบญจธรรมที่มีความสัมพันธ์กัน พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 และพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักมรรคมีองค์ 8 เป้าหมายของพุทธจริยศาสตร์เชิงพฤติกรรม ในงานวิจัยที่จำแนกออกเป็น 3 ระดับ เป้าหมายระดับพื้นฐาน คือ การควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมเพื่อไม่ให้เบียดเบียนกัน การเคารพสิทธิในชีวิต และตระหนักถึงมโนธรรมสำนึกในเชิงมนุษยธรรม เป้าหมายระดับกลางเป็นการพัฒนาและสังคมกุศลธรรม ส่วนเป้าหมายระดับสูงเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อไปสู่ความหลุดพ้น

ส่วนประกอบของพุทธจริยศาสตร์ พุทธจริยศาสตร์ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นเครื่องมือทางสังคม โดยพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีล 5 ซึ่งประกอบไปด้วยส่วนที่สำคัญ 5 ส่วน ซึ่งควรนำมาใช้ประกอบการพิจารณาการตัดสินเชิงจริยศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1. ส่วนที่เป็นแม่บท ได้แก่ ตัวแบบที่ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นแนวทางสากล ไม่ว่าจะทำปฏิบัติอยู่ที่ใดก็จะเป็นแบบเดียวกัน และได้รับผลเช่นเดียวกัน

2. ส่วนที่เป็นเจตนารมณ์ คือ ความมุ่งหมายที่เล็งเห็นผล ได้แก่ เพื่อให้มีความเมตตาและกรุณาต่อกัน เพื่อให้หาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต เพื่อให้สามารถควบคุมอารมณ์หรือกามคุณได้ เพื่อให้เป็นผู้มีสัจจะ และเพื่อให้มีสติสัมปชัญญะควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้

3. ส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติ ได้แก่ การงดเว้นจากการทำความชั่วต่อชีวิต งดเว้นจากการเข้าไปแทรกแซงหรือก่อความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น งดเว้นจากการล่วงละเมิดบุคคลอันเป็นที่รักของผู้อื่น และการทำลายสัมพันธภาพระหว่างบุคคล งดเว้นจากการบิดเบือนข้อเท็จจริง งดเว้นจากการเสพสิ่งมีนเมาและยาเสพติดทุกชนิด โดยส่วนที่เป็นข้อปฏิบัตินี้จะทำให้เกิดการงดเว้นจากการประพฤติกุศลกรรมด้วย

4. ส่วนที่ช่วยส่งเสริม คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่/การแบ่งปัน ส่งเสริมสัมพันธภาพ ส่งเสริมกระบวนการสื่อสารด้วยความสันติ/โปร่งใส และการส่งเสริมสติปัญญาแบบสัมมาทิฐิ

5. ส่วนที่เป็นตัวชี้วัด คือ เกณฑ์การตัดสินคุณค่าของศีลแต่ละข้อ ได้แก่ 1) กิเลสหรือเจตนาที่จะล่วงละเมิด 2) คุณความดีหรือคุณธรรมของผู้ถูกล่วงละเมิด และผู้ถูกล่วงละเมิดเป็นผู้ที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคม

อย่างน้อยแค่ไหน 3) ขนาดหรือปริมาณที่ล่งละเมิด 4) ความพยายามในการล่งละเมิด 5) ผลจากการล่งละเมิดมีผลกระทบที่มีขอบเขตแคบหรือกว้างมากน้อยแค่ไหน ระดับของตัวชี้วัดมากเท่าใดก็จะทำให้ระดับของความผิดมากขึ้นเท่านั้น

พุทธจริยศาสตร์เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนฐานพุทธปรัชญาแบบมนุษยนิยม เพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ถ้าหากได้รับการพัฒนาตามแนวทางอย่างถูกต้อง ทำให้แนวคิดพุทธปรัชญามนุษยนิยมสร้างฐานคิดมนุษย์ในอุดมคติที่มีพฤติกรรมดีงามไปจนถึงพฤติกรรมที่บริสุทธิ์สูงสุดที่เรียกว่าพระอรหันต์ และยังมองว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติเป็นระบบกลไกทางธรรมชาติที่เชื่อมโยงกัน ถ้าหากมนุษย์ได้รับการพัฒนาคุณภาพทางจริยธรรมก็จะมีชีวิตความเป็นอยู่เกื้อกูลกับธรรมชาติ โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบของมนุษย์ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ทำให้พระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สูงสุดในทางคุณธรรมและจริยธรรม พระพุทธศาสนาจึงเห็นว่ามีศักยภาพในการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าได้ นอกจากนี้แล้วยังมีพุทธจริยศาสตร์เชิงสังคมที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีพื้นฐานสภาพความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน มีสิทธิในชีวิตเหมือนกัน ทั้งยังยึดโยงอยู่กับความเป็นภราดรภาพในสังคม

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมของคนในอำเภอหล่มสักมีรากฐานจากวิถีชีวิตชุมชนไทยภาคเหนือตอนล่างที่ผสมผสานความเป็นเมืองและชนบท มีความผูกพันกับศาสนาพุทธ วัฒนธรรมท้องถิ่น และประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน หลักพุทธจริยศาสตร์สามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาและปรับพฤติกรรมของคนในพื้นที่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่

ในระดับพื้นฐาน การนำหลักเบญจศีลและเบญจธรรมมาใช้ สามารถช่วยควบคุมพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง เช่น การเคารพสิทธิในชีวิต การไม่ล่งละเมิดทรัพย์สินผู้อื่น และการสื่อสารด้วยความสุจริต ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนที่ยังคงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด การรักษามโนธรรมสำนึกและการมีความเมตตาต่อกันจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความสงบสุขในครอบครัวและชุมชน

ในระดับกลาง การปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 สามารถส่งเสริมให้เกิดการทำความดีทั้งทางกาย วาจา และใจ ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง ลดปัญหาความรุนแรงในครัวเรือน ลดการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย และเพิ่มการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสาธารณะ เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมวัด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการร่วมมือในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของท้องถิ่น

ในระดับสูง การนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาใช้จะช่วยพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีปัญญาและการมองโลกอย่างถูกต้อง สามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีสติ ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยม และรักษาความสมดุลระหว่างการทำความดีเลี้ยงชีพกับการรักษาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์กับพฤติกรรมมนุษย์ในอำเภอหล่มสัก จึงสามารถเป็นแนวทางเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และความสามัคคีในชุมชน พร้อมทั้งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทั้งคุณภาพชีวิตของประชาชนและความยั่งยืนของสังคมในระยะยาว

2. พฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่ามี 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) สภาพทางพุทธศาสตร์ด้านกฎเกณฑ์ คือ การมีกฎระเบียบ ข้อบังคับ และแนวทางในการปฏิบัติตนร่วมกันในสังคมที่มีพื้นฐานจากพุทธจริยศาสตร์ และ 2) สภาพทางพุทธจริยศาสตร์ในเชิงปฏิบัติ คือ การน้อมนำกฎเกณฑ์เหล่านั้นไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด เพื่อหล่อหลอมพฤติกรรมที่ดีงามให้เกิดขึ้นในระดับบุคคลและชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาการละเมิดพฤติกรรมตามหลักพุทธจริยศาสตร์ในชุมชน

ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมที่มีรากฐานจากพุทธจริยศาสตร์ และ 2) การละเมิดพุทธจริยศาสตร์โดยตรง ทั้งในรูปแบบของพฤติกรรมทางตรงและทางอ้อม โดยมีลักษณะและความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นตามบริบททางสังคมและเครื่องมือที่ใช้ในการละเมิด ซึ่งสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมในยุคปัจจุบัน

จากการศึกษา พบสาเหตุของการละเมิดพุทธจริยศาสตร์ของประชาชนในอำเภอหล่มสัก จำแนกได้เป็น 5 ประการ ได้แก่ 1) การขาดบุคคลต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ส่งผลให้ชุมชนขาดแรงบันดาลใจและแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ 2) ความไม่รู้หรือขาดความเข้าใจในหลักพุทธจริยศาสตร์ ทำให้บางพฤติกรรมที่ละเมิดเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ 3) การถูกครอบงำด้วยกิเลสภายในจิตใจ เช่น โลภะ โทสะ และโมหะ 4) สภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม 5) การขาดการตระหนักรู้ในคุณค่าและความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์

นอกจากนี้ ยังพบปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อการละเมิดพุทธจริยศาสตร์จำนวน 7 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม 2) ปัจจัยทางสังคม เช่น ความยากจน การแข่งขัน หรืออิทธิพลของกลุ่มต่าง ๆ 3) ปัจจัยจากโรคระบาด ซึ่งส่งผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของประชาชน 4) ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่ไม่เกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม 5) ปัจจัยทางความเชื่อ เช่น ความเชื่อผิด ๆ ที่เบี่ยงเบนจากหลักพุทธธรรม 6) ปัจจัยจากกฎเกณฑ์สังคมที่ไม่สนับสนุนพฤติกรรมเชิงคุณธรรม 7) ปัจจัยจากเครื่องมือและเทคโนโลยีที่นำไปสู่การละเมิดพุทธจริยศาสตร์ได้ง่ายยิ่งขึ้น

ผลกระทบจากการละเมิดพุทธจริยศาสตร์ในชุมชนอำเภอหล่มสักมีหลากหลายด้าน ได้แก่ 1) ผลกระทบต่อชีวิต ได้แก่ ความไม่ปลอดภัย ความเสื่อมโทรมของคุณภาพชีวิต 2) ผลกระทบต่อสังคม เช่น ความแตกแยก ความไม่ไว้วางใจ และการขาดสามัคคี 3) ผลกระทบต่อวัฒนธรรมอันดีงาม เช่น การสูญเสียค่านิยมและประเพณีอันเป็นมรดกทางจริยธรรม 4) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การทำลายทรัพยากรโดยขาดจิตสำนึก 5) ผลกระทบต่อจิตใจของประชาชน เช่น ความเครียด ความทุกข์ และความรู้สึกไร้ค่า 6) ผลกระทบต่อระบบจริยธรรมของชุมชน ทำให้เกิดความสับสนต่อสิ่งที่ควรและไม่ควร

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยเกื้อกูลที่สนับสนุนพฤติกรรมตามพุทธจริยศาสตร์ของประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ 1) ปัจจัยทางพระพุทธศาสนา เช่น วัด พระสงฆ์ และกิจกรรมทางธรรม 2) ปัจจัยทางวัฒนธรรมชุมชนที่ยังคงรักษาจารีตประเพณีอันดีงาม 3) ปัจจัยจากบรรทัดฐานสังคมที่ส่งเสริมศีลธรรม 4) ปัจจัยจากกลไกควบคุมพฤติกรรม เช่น การตักเตือนของครอบครัว ผู้นำ หรือสื่อมวลชน 5) ปัจจัยจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมจริยธรรมในชุมชน

3. การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์อำเภอหล่มสัก

การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นกระบวนการที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์และมีคุณธรรม โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัก อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งถือเป็นแนวทางแห่งความเจริญทางจิตใจ พฤติกรรม และสังคมอันนำไปสู่ความสงบสุขอย่างยั่งยืน การน้อมนำ มรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในชุมชนอำเภอหล่มสักนั้น เริ่มจากการปลูกฝัง สัมมาทิฐิ หรือความเห็นชอบ ให้ประชาชนมีความเข้าใจถูกต้องในหลักธรรม เช่น กฎแห่งกรรม การเห็นคุณค่าของชีวิต และความเข้าใจในเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อชีวิต โดยผ่านกิจกรรมการอบรมธรรมะ เสวนาศีลธรรม และการเผยแผ่หลักธรรมในวัดและสถานศึกษา ซึ่งเป็นการวางรากฐานทางจิตสำนึกให้ประชาชนมีแนวคิดที่ถูกต้อง จากนั้นพัฒนาสู่ สัมมาสังกัปปะ หรือความดำริชอบ โดยเน้นให้ประชาชนมีความคิดที่ปราศจากอกุศล ไม่พยายาบาท ไม่เบียดเบียน และ

มีเมตตา ซึ่งเป็นการพัฒนาความคิดเชิงคุณธรรมผ่านกิจกรรมจิตอาสา การอบรมเมตตาภาวนา และการรณรงค์ให้ใช้ความคิดในเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ในด้านการสื่อสาร มุ่งเน้น สัมมาวาจา หรือการพูดชอบ ส่งเสริมการใช้วาจาที่สุภาพ ไม่เท็จ ไม่ส่อเสียด ไม่หยาบคาย และไม่พูดเพ้อเจ้อ โดยมีการรณรงค์ในชุมชนและโรงเรียน เช่น การพูดดีสร้างสรรค์ การอบรมการสื่อสารอย่างมีสติ และการส่งเสริมวัฒนธรรมการสนทนาอย่างสันติสุขในชุมชน การดำเนินชีวิตประจำวันตามหลัก สัมมากรรมันตะ หรือการกระทำชอบ เป็นการเน้นการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และประพฤติดีกในกาม โดยใช้กิจกรรมชุมชนในการส่งเสริมศีลธรรม เช่น การร่วมกิจกรรมรักษาศีลในวันสำคัญทางศาสนา การสร้างแบบอย่างที่ดีของผู้นำ และการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมตั้งแต่ในระดับครอบครัว

ในด้านการประกอบอาชีพ ได้มีการส่งเสริม สัมมาอาชีวะ หรือการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียน เช่น ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง การอบรมอาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข และการจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อยกระดับจริยธรรมในวิถีชีวิตการทำมาหาเลี้ยงชีพ นอกจากนี้ยังเน้นการสร้างความเพียรพยายามในการละสิ่งไม่ดีและส่งเสริมสิ่งที่ดีด้วย สัมมาวายามะ โดยการจัดกิจกรรมภาวนา การบำเพ็ญประโยชน์ การรณรงค์ให้มีความเพียรในการละเว้นจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน และสนับสนุนการพัฒนาตนอย่างสม่ำเสมอในทุกช่วงวัย

ในด้านจิตใจ มีการปลูกฝัง สัมมาสติ หรือการระลึกชอบ เพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทันตนเอง มีสติในการดำรงชีวิต รู้จักควบคุมตน และไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส โดยผ่านการฝึกสติในกิจกรรมประจำวัน เช่น การฝึกเจริญสติ การจัดปฏิบัติธรรมในวัด และการส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีสติ ท้ายที่สุด มุ่งพัฒนาจิตให้มั่นคงแน่วแน่ด้วย สัมมาสมาธิ หรือการตั้งจิตมั่นชอบ เพื่อให้เกิดสมาธิ ปัญญา และความสงบทางใจ โดยชุมชนให้ความสำคัญกับการฝึกสมาธิ การปฏิบัติกรรมฐาน และการน้อมนำสมาธิเข้าสู่กิจกรรมในชีวิตประจำวัน

จะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก ด้วยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มิใช่เพียงการอบรมสั่งสอน แต่เป็นกระบวนการที่หลอมรวมจิตใจ พฤติกรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้งพระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งหากมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ศีลธรรม และสันติสุขอย่างแท้จริง

จากความสำเร็จในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จึงได้มีการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางแก้ไขที่มุ่งเน้นการสร้างคามเข้าใจและแรงจูงใจในชุมชนผ่านการจัดเวทีเสวนาและกิจกรรมฝึกปฏิบัติธรรมในทุกหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนซึมซับหลักธรรมและตระหนักถึงคุณค่าที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน รวมถึงการใช้สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน ป้ายประชาสัมพันธ์ และโซเชียลมีเดียของพื้นที่ เพื่อถ่ายทอดตัวอย่างและแรงบันดาลใจจากบุคคลในชุมชนที่สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้จนเกิดผลดี

นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการหลักธรรมในระบบการศึกษาและครอบครัว โดยจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น โครงการจิตอาสา การฝึกสติในชั่วโมงเรียน และการเล่าเรื่องคุณธรรมจากประสบการณ์จริง พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทของครอบครัวให้เป็นแบบอย่างด้านศีลธรรม ผ่านการอบรมพ่อแม่ผู้ปกครองให้มีทักษะการปลูกฝังคุณธรรมแก่บุตรหลาน

ในด้านสภาพแวดล้อม ชุมชนมุ่งสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อพฤติกรรมที่มีจริยธรรม เช่น จัดพื้นที่ปลอดอบายมุข ตลาดปลอดเหล้า งานวัดปลอดการพนัน และกิจกรรมหมู่บ้านเชิงสร้างสรรค์ พร้อมจัดตั้งระบบ

เฝ้าระวังปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด ความรุนแรงในครอบครัว และการล่วงละเมิด โดยเชื่อมโยงกับบริการให้คำปรึกษาและการช่วยเหลือที่เหมาะสม

ในส่วนของการแทรกแซงเชิงบวก ชุมชนมีการจัดโครงการรณรงค์เพื่อมอบรางวัลเชิงสัญลักษณ์แก่บุคคลหรือกลุ่มที่ประพฤติดี เช่น ครอบครัวตัวอย่างหรือบุคคลจิตอาสาดีเด่น และสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาสำหรับเยาวชนและผู้ที่มีความเสี่ยงต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน

กลยุทธ์ดังกล่าวยังเน้นการสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี โดยประสานงานระหว่างวัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข และภาคเอกชน เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม รวมถึงเปิดโอกาสให้เยาวชนเป็นผู้ริเริ่มและออกแบบกิจกรรมด้วยตนเอง เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมส่วนร่วมและความภาคภูมิใจ

สุดท้าย มีการวางระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผ่านการสำรวจและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมของชุมชนทุกระยะ พร้อมนำข้อมูลมาปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ทำให้การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในพื้นที่ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ แต่เป็นการปฏิบัติที่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่ามีหลายประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาใช้ในการอภิปรายผลการวิจัยโดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประเด็นที่น่าสนใจในการนำมาอภิปรายผล 3 ประเด็นประกอบด้วย ประเด็นการปลูกฝังจริยธรรม ประเด็นจริยศาสตร์บรรทัดฐาน และประเด็นปรัชญาจริยศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของมนุษย์มิได้เป็นเพียงผลลัพธ์ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือจิตวิทยาเท่านั้น หากแต่ยังเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะและพัฒนาพฤติกรรมให้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง ชอบธรรม และเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม แก่นสำคัญของพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์อยู่ที่ “เจตนา” อันเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่นำไปสู่การกระทำทั้งกาย วาจา และใจ เจตนาที่ประกอบด้วยเมตตา กรุณา และปราศจากอกุศล ย่อมนำไปสู่พฤติกรรมที่ดีงาม ทั้งนี้หลักศีล สมาธิ และปัญญา ถูกเน้นให้เป็นเครื่องมือในการฝึกฝนและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์อย่างเป็นระบบ การรักษาศีล โดยเฉพาะศีล 5 ถูกระบุว่าเป็นรากฐานของพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่น และส่งเสริมความสงบสุขในสังคม ศีลมิใช่เพียงข้อบัญญัติเชิงศาสนา หากแต่เป็นแนวทางแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นจริยธรรมที่ควบคุมพฤติกรรมไม่ให้ล่วงละเมิดต่อสิทธิของตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ ยังพบว่าการมีสติและโยนิโสมนสิการ (การใคร่ครวญโดยแยบคาย) เป็นกระบวนการภายในที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล บุคคลที่สามารถฝึกคิด วิเคราะห์ และพิจารณาความถูกต้องของการกระทำ ย่อมสามารถยับยั้งความคิดและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และหันไปสู่การกระทำที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งปัญญาและเมตตา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แนวพุทธจริยศาสตร์มิใช่เพียงแนวคิดทางปรัชญาเท่านั้น หากแต่เป็นวิถีแห่งการปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง อีกทั้งยังพบว่าการมี “กัลยาณมิตร” หรือบุคคลผู้มีศีลธรรมเป็นแบบอย่าง ส่งผลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้และซึมซับคุณธรรม เช่น ครอบครัว สถานศึกษา และวัด สถานที่เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเพาะบ่มจริยธรรม และส่งเสริมพฤติกรรมที่เอื้อต่อความสงบสุขของส่วนรวม สอดคล้องกับ รสสุคนธ์ สุนาลัย (2555: 18) ได้ทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมของผู้ประกอบการวิชาชีพด้านการสื่อสารและ

สารสนเทศ” พบว่า เมื่อวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ แล้ว ทำให้ได้หลักการเพื่อนำไปสร้างเสริมจริยธรรมให้แก่บุคคลได้ดังต่อไปนี้ 1) การปลูกฝังจริยธรรมทำได้โดยการให้ซึมซับและสะสมไปทีละน้อย 2) ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้เรียนรู้และวิเคราะห์ด้วยเหตุผล 3) ควรมีการให้รางวัลและลงโทษเป็นเครื่องจูงใจ และ 4) ต้องให้เข้าใจจริยธรรมอย่างแจ่มแจ้งและมีเหตุผล นอกจากนี้ยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่าการปลูกฝังจริยธรรมสามารถทำได้โดยการปลูกฝังทั้งโดยตรงและโดยอ้อมผ่านกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรม และการจัดการกับปัจจัยเอื้อต่อการปลูกฝังจริยธรรมด้วย ทั้งยังเห็นว่าการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาสามารถทำได้หลายระดับขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับบุคคลและเป้าหมายของการดำเนินชีวิตของแต่ละกลุ่มคนด้วย โดยการปลูกฝังจริยธรรมพื้นฐานต้องมีความสอดคล้องกับหลักพุทธจริยศาสตร์ในระดับพื้นฐานคือศีล 5 เนื่องจากเป็นจริยธรรมพื้นฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในกระบวนการควบคุมพฤติกรรมไม่ให้ชั่วและพัฒนาพฤติกรรมให้ดีงาม รวมไปถึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งเหมาะสมกับระดับบุคคลทั่วไป ส่วนการปลูกฝังพุทธจริยศาสตร์ในระดับกลาง โดยการปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งจะเหมาะสมกับกลุ่มอุบาสกและอุบาสิกา ที่มีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในคลื่นกลกับกุศลธรรม ในขณะที่พุทธจริยศาสตร์ในระดับสูง คือ การปฏิบัติตามหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งจะเป็นแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่การปฏิบัติขัดเกลาจิตใจและพฤติกรรมให้บริสุทธิ์จนถึงในระดับหลุดพ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น พุทธจริยศาสตร์จึงไม่ได้จำกัดอยู่ในเฉพาะการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเท่านั้น เพราะยังสามารถนำหลักพุทธจริยศาสตร์ยกระดับไปสู่การสร้างกุศลธรรมในระดับสูงขึ้นไปจนถึงขั้นหลุดพ้นได้ด้วย

2. การศึกษาวิจัยพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่มีรากฐานทางจิตใจที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะหลักเจตนาเป็นตัวกำหนดความดีความชั่วของพฤติกรรม อันเป็นแก่นแท้ของพุทธจริยศาสตร์ พฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต การมีเมตตาต่อผู้อื่น การรู้จักแบ่งปัน และการละเว้นการเบียดเบียน ล้วนเป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตภายใต้กรอบแห่งศีลธรรมและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ พบว่า ชาวหล่มสักจำนวนมากมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัดอย่างใกล้ชิด โดยวัดยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชน ไม่เพียงแต่ในเชิงศาสนาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นแหล่งถ่ายทอดคุณธรรม จริยธรรม และให้คำปรึกษาทางจิตใจ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามแนวพุทธจริยศาสตร์ เช่น การอบรมธรรมะ การสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ยังพบว่าครอบครัวและชุมชนในหล่มสักยังคงรักษารูปแบบการเลี้ยงดูที่เน้นการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้รู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และยึดมั่นในความดี สิ่งเหล่านี้เป็นกลไกที่ส่งเสริมให้บุคคลเติบโตขึ้นมาพร้อมกับแนวคิดด้านพุทธจริยศาสตร์อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมการแสดงออกของคนในชุมชน เช่น การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การร่วมกิจกรรมสาธารณะ การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ล้วนเป็นภาพสะท้อนของการมีเจตนาดีและยึดมั่นในคุณค่าทางจริยธรรม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่อาจได้รับอิทธิพลจากค่านิยมบริโภคนิยม และความเร่งรีบของชีวิตสมัยใหม่ ทำให้ห่างเหินจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การกระทำบางอย่างที่เกิดขึ้นโดยขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบ หรือปราศจากเจตนาอันดี อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับพุทธจริยศาสตร์ ทั้งนี้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนในพื้นที่ได้รับการปลูกฝังแนวคิดพุทธจริยศาสตร์อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับบริบทยุคใหม่ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งวัด โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เพื่อเป็นพลังร่วมในการฟื้นฟูคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่ดีงามให้คงอยู่และ

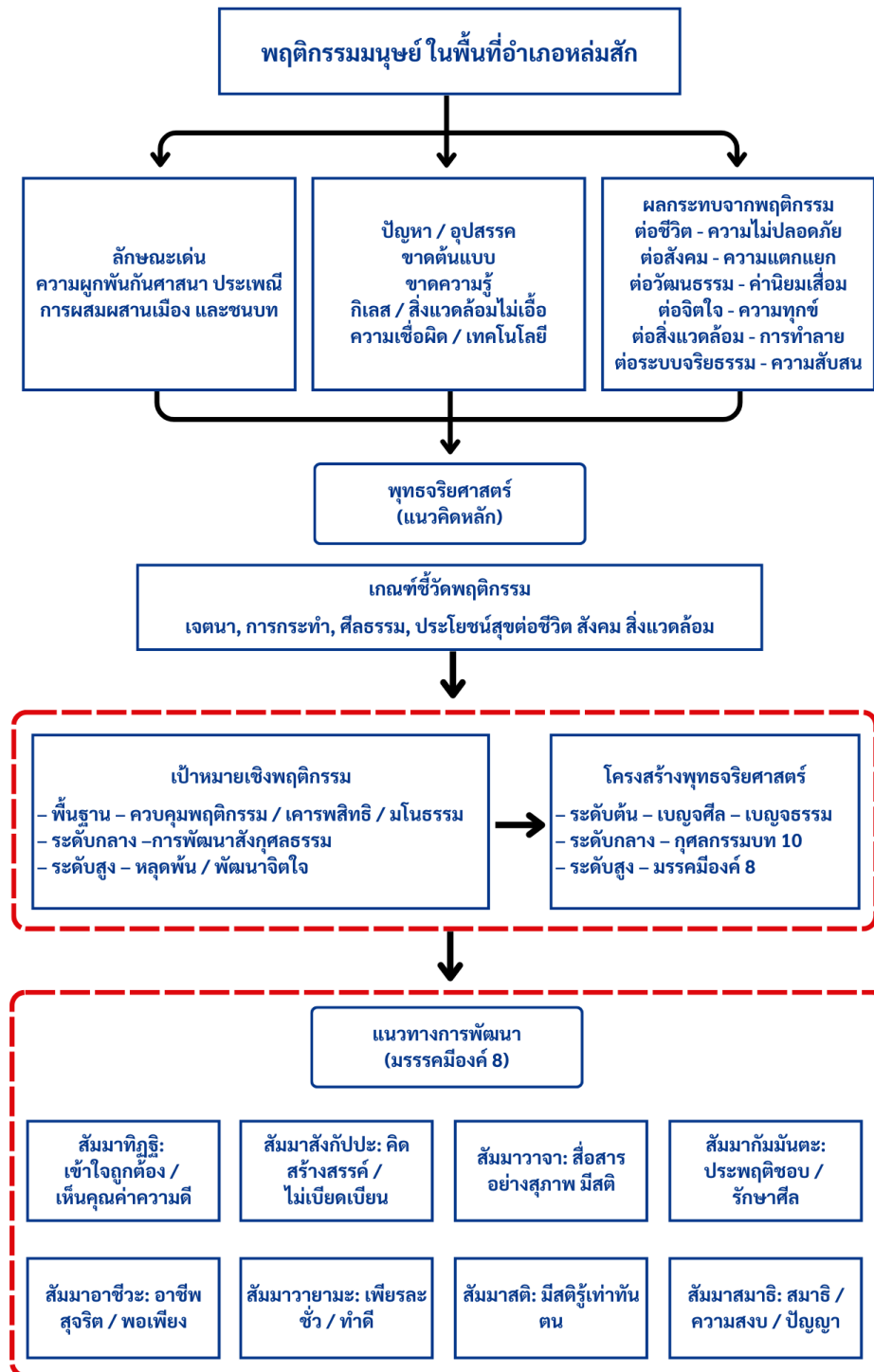

เข้มแข็งยิ่งขึ้นในสังคม สอดคล้องกับวรรณลักษณ์ เมียนเกิด (2557: 261) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติการดูแลและคุณค่าทางจริยธรรมในการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลตำบลบางสีทอง จังหวัดนนทบุรี” พบว่า แนวคิดจริยศาสตร์การดูแลจะเป็นจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน แต่มีสาระสำคัญบางประการที่ทำให้จริยศาสตร์การดูแลก้าวข้ามกฎเกณฑ์แบบดั้งเดิม หรือมีวิวัฒนาการในสังคมยุคปัจจุบันที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมเดี่ยวมาเป็นสังคมแห่งความหลากหลาย จึงจะให้ความสำคัญเฉพาะแต่ความถูกต้องภายนอก ตามกฎระเบียบจนไม่ใส่ใจกับแรงจูงใจภายในของ ผู้กระทำไม่ได้ต่อไป

3. การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์ของประชาชนในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เปิดเผยถึงแนวทางและกระบวนการที่ประชาชนในพื้นที่นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปปรับใช้เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการฝึกฝนตนเองตามหลักพุทธจริยศาสตร์อย่างจริงจัง โดยเฉพาะการยึดถือศีลเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมทั้งในด้านกาย วาจา และใจให้อยู่ในกรอบของความดีงาม ประชาชนในอำเภอหล่มสักมักนำหลักศีล 5 และมรรคมีองค์ 8 มาเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยยึดถือการเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ พุதைจ ประพฤติผิดในกาม และการเสพสิ่งมีนเมาเป็นแนวทางปฏิบัติที่ช่วยให้ตนเองและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการเจริญสติ สมาธิ และปัญญา ผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การนั่งสมาธิ ฟังเทศน์ และการอบรมคุณธรรมตามวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเอง สอดคล้องกับ ธนภณ สมหวัง (2540: 26) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ความคิดทางจริยศาสตร์และการประยุกต์ใช้กับการศึกษาไทยในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)” พบว่า เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมคือหลักหรือมาตรการที่ใช้ในการตัดสินพฤติกรรม การกระทำว่าถูกหรือผิดควรหรือไม่ควร ปัญหาเกี่ยวกับเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม เป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งในจริยศาสตร์ที่สำคัญกับค่าทางจริยธรรม กล่าวคือ เมื่อคนคนหนึ่งกระทำการใดสิ่งหนึ่งออกไป เราจะใช้หลักหรือมาตรการอะไรตัดสินว่าการกระทำของเขาถูกหรือผิด และมีเหตุผลอย่างไร และแนวคิดทางศาสนามาใช้ปฏิบัติกับชีวิต เมื่อปฏิบัติได้ผลดีก็จะทำให้ชีวิตดีงามไปด้วย จึงทำให้จริยศาสตร์มีความสัมพันธ์กับแนวคิดปรัชญาปฏิบัตินิยม ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยยังเห็นว่าจริยศาสตร์มีความโดดเด่นทางด้านมนุษยนิยม อันเนื่องมาจากปัญหาแบบมนุษยนิยมที่มองว่ามนุษย์มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาได้ถ้าหากได้รับรู้วิธีการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาอย่างเหมาะสม และมนุษย์มีสิทธิในชีวิตของตนเองที่จะไม่ถูกละเมิด มนุษย์ก็มีศักยภาพที่จะพัฒนาตัวเองไปสู่มนุษย์ที่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดในลักษณะนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดแบบมนุษยธรรม คือ มนุษย์จะต้องเป็นผู้ที่มีธรรมะประจำใจและธรรมะนั้นจะทำให้มนุษย์มีจิตใจสูงมากกว่าสัตว์ รวมไปถึงการมีสติปัญญาที่สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะ และแก้ปัญหาได้ดีกว่าสัตว์ด้วย ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาแบบเหตุผลนิยม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจริยศาสตร์จะต้องมีกระบวนการใช้เหตุผลประกอบกับการกระทำด้วย เพราะมนุษย์ไม่ได้ใช้ชีวิตในด้านสัญชาตญาณเหมือนสัตว์เท่านั้น แต่มนุษย์มีสติปัญญาใคร่ครวญอย่างมีเหตุผลประกอบในการตัดสินใจและการลงมือกระทำการใดสิ่งหนึ่งโดยผ่านแรงจูงใจด้วย ดังนั้น จริยศาสตร์จึงเป็นกระบวนการใช้เหตุผลในเชิงจริยธรรมด้วย ซึ่งเหตุผลในเชิงจริยธรรมจะถูกนำมาใช้ประเมินคุณค่าของการกระทำของมนุษย์

องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แนวคิดพุทธจริยศาสตร์ ถือเป็นกรอบคิดทางศีลธรรมที่ใช้พิจารณาพฤติกรรมมนุษย์ โดยเน้นหลัก “เจตนา” เป็นแก่นสำคัญในการวัดความดีหรือความชั่ว ประกอบด้วยเป้าหมายของพฤติกรรมใน 3 ระดับ ได้แก่ การควบคุมพฤติกรรมเบื้องต้น การสร้างสังคมแห่งคุณธรรม และการพัฒนาจิตเพื่อบ่มงู่ความหลุดพ้น โดยมีโครงสร้างหลักทางพุทธศาสนา ได้แก่ เบญจศีล-เบญจธรรม กุศลกรรมบถ 10 และอริยมรรคมีองค์ 8

หากอิงตามพฤติกรรมมนุษย์ในพื้นที่อำเภอหล่มสัก ลักษณะพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตผสมผสานระหว่างความเป็นเมืองและชนบท โดยมีรากฐานผูกพันกับศาสนาและวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากจริยธรรม เช่น การขาดต้นแบบทางคุณธรรม ความไม่รู้ ความเข้าใจผิดในหลักธรรม การถูกกระทบจากเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ซึ่งส่งผลในเชิงลบทั้งต่อชีวิต สังคม วัฒนธรรม จิตใจ สิ่งแวดล้อม และระบบจริยธรรมโดยรวมนำไปสู่แนวทางการพัฒนา โดยเป็นการการปรับพฤติกรรมคนในบริบทท้องถิ่น ซึ่งสามารถดำเนินการผ่านแนวทางแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความคิด การพูด การกระทำ การดำรงชีวิต การเพียรพยายาม การมีสติ และการฝึกสมาธิ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้บุคคลมีความเห็นถูกต้อง รู้จักพิจารณาความดีงาม มีความคิดสร้างสรรค์ ประพฤติชอบ ดำรงชี้อย่างสุจริต และพัฒนาจิตใจให้มีความสงบและปัญญา

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยนี้ได้พบว่ามีประเด็นสำคัญหลายส่วนที่ควรนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะจากการวิจัย โดยจำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (การนำไปปฏิบัติ) และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นนโยบายหลักต้นเพื่อการพัฒนาจริยธรรมในสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยกำหนดให้การพัฒนาจริยธรรมในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินคุณภาพของการศึกษาด้วย

1.2 พรรคการเมืองควรนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมแก่เยาวชนไปใช้ในการหาเสียงเพื่อเป็นนโยบายบริหารประเทศ

1.3 กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ควรนำผลการวิจัยในประเด็นการพัฒนาจริยธรรม 4 ด้าน คือ การพัฒนาจริยธรรมทางด้านร่างกาย การพัฒนาจริยธรรมทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาจริยธรรมทางด้านจิตใจ และการพัฒนาจริยธรรมทางด้านปัญญา เพื่อใช้เป็นนโยบายขับเคลื่อนการพัฒนาจริยธรรมและเสริมสร้างรากฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนในสังคมไทย

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 สถาบันครอบครัวควรนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในครอบครัวให้เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมแก่คนในครอบครัว เนื่องจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมละเมิดจริยธรรม และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมของคนในครอบครัว

2.2 เยาวชนนำผลการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันไปใช้เพื่อให้มีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณค่าแท้ของเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีในเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณค่าทางจริยธรรม

2.3 ประชาชนควรนำผลการวิจัยไปใช้ในประเด็นที่เกี่ยวกับจริยธรรมทางเทคโนโลยี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมละเมิดจริยธรรมทางเทคโนโลยี และละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น และนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมไปปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมทั้ง 4 ด้าน คือ การพัฒนาทางด้านร่างกาย การพัฒนาทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้านปัญญา

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยพบว่ามีหลายประเด็นที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจในการทำวิจัยต่อยอดจากงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประเด็นที่ควรนำไปต่อยอดเป็นงานวิจัยนัดต่อไปนี้

3.1 ควรมีการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงพุทธสำหรับเด็กในระดับปฐมวัย โดยใช้พุทธจริยศาสตร์ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรม

3.2 ควรมีการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับปัจจัยในการเสริมสร้างจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับเยาวชนในพื้นที่ระดับตำบล อำเภอหรือจังหวัด เพื่อแสวงหาแนวทางจัดการปัจจัยเอื้อต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

3.3 ควรมีการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับบทบาทของสถาบันการศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา

3.4 ควรมีการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับพุทธวิธีในวิถีเทคโนโลยีของสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมปัจจุบันที่เทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต

บรรณานุกรม

- จินตนา บุญบงการ. (2553). *จริยธรรมทางธุรกิจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์.
- ธนภณ สมหวัง. (2540). *ความคิดทางจริยศาสตร์และการประยุกต์ใช้กับการศึกษาไทยในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- รสสุคนธ์ ศุนาลัย. (2555). *แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรมของผู้ประกอบการวิชาชีพด้านการสื่อสารและสารสนเทศ*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วรรณลักษณ์ เมียนเกิด. (2557). *การปฏิบัติการดูแลและคุณค่าทางจริยธรรมในการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลตำบลบางสีทอง จังหวัดนนทบุรี*. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สหวิทยาการ). วิทยาลัยสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ศดียาเสพติดเพิ่มขึ้น ต้องให้ความสำคัญกับการเฝ้าระวังสารเสพติดและการป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่ตามมา. ภาวะสังคมไทยไตรมาสสาม ปี 2561*. 16(4), 10.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. (2556). *สถานการณ์ความรุนแรง ในสังคมที่กระทบต่อสุขภาพคนไทย. วารสารสถานการณ์สุขภาพไทย*, 6(1), 8.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566-2570)*, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- โสวิทย์ บำรุงศักดิ์. (2556). *จริยศาสตร์*. ขอนแก่น: เอ็มมีก๊อปปี้ เซ็นเตอร์.